

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XLVI. évfolyam.

Március – Április.

2. füzet.

A lemondás a Jézus tanításában.

(Folytatás.)

Irta: Gálfi Lőrinc.

Aki csak valamennyire is ismeri a Jézus lelkületét és tanításainak szellemét, mindjárt belátja, hogy e tanítás nem lehet egyetemes érvényű. Hiszen ha valaki tudott szeretni, úgy Jézus bizonyosan tudott. Ő nemcsak a kis gyermeket ölelte keblére, hanem szeretetet követelt még az ellenség, a bűnös és az elnyomó iránt is. Vajjon taníthatta-e ő tanítványait arra, hogy gyűlöljék meg apjukat, anyjukat, feleségüket, gyermekeiket és testvéreiket? De ugyanezen tanításokat vagy legalább ezeknek a szellemét találjuk meg a Máté evangéliuma 10. r. 34. s következő verseiben: *Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy békességet bocsássak e földre; nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem hogy fegyvert. Mert azért jöttem, hogy meghasonlást támazzak az ember és az ő atya, a leány és az ő anyja, a meny és az ő napa között. És hogy az embernek ellensége legyen az ő házanépe. A ki inkább szereti atyját és anyját, hogynem engemet, nem méltó én hozzám; és aki inkább szereti fiát és leányát, hogynem engemet, nem méltó én hozzám.*

E két tanítás egymást nemcsak kiegészíti, hanem magyarázza is. A Máté szerinti evangélium enyhébb kifejezése ugyanazon gondolatnak és élet veszi a Lukács tulságosan rideg szövegezésének, mely azonban lehet eredetibb alak is a Mátéénál. Ugyancsak e tanításokra vet világot a Máté 12. r. 46. s következő verseiben leírt jelenet, melyben Jézusnak anyja és testvérei óhajtának vele beszélni s ő így felel: *Kicsoda az én anyám és kik az én testvéreim? És kinyújtván az ő kezét az ő tanítványaira monda: Ime az én anyám és az én testvéreim. Mert aki cselekszi az én mennyei Atyám akarátát, az nekem fítestvérem, nőtestvérem és anyám.*

A Jézus eljárásának helyességét nagyon ritkán merészeli valaki még korunkban is kétségbevonni. De azért anyjával és testvéreivel történt ez eljárását némelyek kifogásolják. Egyéni ízlést és meggyőződést még hosszas bizonyítással is csaknem lehetetlen lévén megváltoztatni, én e kérdés eldöntését nem kísérem meg. A tény, hogy Jézus így járt el, azt mutatja, hogy ő így tartotta helyesnek. Magam is e jelenetet olyannak ítélem, amely az emberiség történetében ritka nagy jelenet volt s a Jézus eljárását olyannak, amelylyel tanítványait egy egész életre magához bilincselte, ügyének lekötötte és önfeláldozásukat a végletekig felköltötte. A Jézusnak tanítványai felé kinyújtott kezeiben ott volt az emberiség, vagy legalább a keresztény világ két vagy több ezer éves vallási története s csudálkoznunk lehet, hogy e nagy jelenet megjelenítésének művésze még nem termett meg.

E tanítások szerint tehát Jézus azt követelte, hogy tanítványai ne csak a vagyonról és a társadalom előítéletes köreiről mondjanak le, hanem a családi kötelekeket is szakítsák szét az Isten országának eljövetele érdekében. E rideg felfogást és különösen a Lukács evangéliumának tán eredetibb, de még szigorúbb szövegét mindenesetre csak úgy tudjuk megérteni, ha azokat *rendkívüli körülmények rendkívüli kívánalmainak* tekintjük. Még ekkor is magyarázatlan marad, hogy miért kívánhatja Jézus, aki a szeretetet tüzte ki a legnagyobb parancsnak, hogy tanítványai *gyűlöljék* meg atyjukat, apjukat, feleségüket, gyermekeiket, testvéreiket, sőt saját lelküket azaz életüket is, míg más helyen (Mk. 7. 10.) megkivánja a szülők iránt a törvényben is előírt tiszteletet és szeretetet. E *gyűlölet* a Jézus tanításában semmi esetre sem lehet az a fogalom, amelyet korunk e szóhoz fűz, s amelyet sokkal határozottabb alakban ismer és gyakorol, mint ellenkezőjét, a szeretetet. És e szónál láthatunk egy példát arra, hogy az évszázadok lefolyása és új társadalmi helyzetek miképpen változtatják vagy legalább módosítják az egyes szókhoz kötött fogalmakat. A Mt. 6. 24 és a Lk. 16. 13-ban az áll, hogy „*egy szolgál sem szolgálhat két úrnak: mert vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik és a másikat megveti*“. Megokolt-e vajjon a szó mostani értelme szerint e két gazdájú szolgál *gyűlölete* az egyik ura iránt. A Deut. 21. 15. is azt állítja, hogy ha valakinek két felesége van, az egyiket szereti, a másikat pedig *gyűlöli*. Itt is tehát valami egyébről van szó, mint a modern értelemben vett *gyűlölet*. A szolgál legfennebb

elhanyagolja egyik urát, a férj pedig az egyik feleségét, de hogy ez által épen *gyűlöli* is, az nem szükségszerű következmény. A Lk evangéliumában levő *meggyűlölés* is így aligha jelent többet, mint a családi érdekeknek félretevését e rendkívüli körülmények között, melyekben Jézus és tanítványai azt a nagy célt tűzik maguk elé, hogy mevalósítsák az Isten országát e földön. E magyarázatot erősítik meg a következő versek állításai is. Jézus teljesen érzi az ök vállalkozásának nagyságát, fontosságát, valamint nehézségeit és akadályait is és azt akarja, hogy tanítványai is épen úgy értsék és érezzék ezeket, mint ő. Ezért mondja nekik: „*Ha valaki közületek tornyot akar építeni, nemde először leülvén, felszámítja a költséget, hogy van-e mivel elvégezze. Nehogy minekutána fundamentumot vetett és elvégezni nem bírja, csúfolni kezdje őt mindenki, aki látja, ezt mondván: Ez az ember elkezdette az építést és nem bírta véghez vinni. Vagy valamely király, mikor háborúba megy, hogy egy másik királlyal megütközzék, nemde leülvén először tanácskozik, hogy tizezerrel szembeszállhat-e azzal, aki ő ellene huszezerrel jött? Mert különben még mikor amaz távol van, követséget küldvén, megkérdezi a békefeltételeket. Ezenképen azért valaki közületek búcsút nem vesz minden javaitól, nem lehet az én tanítványom“.*

Tisztán érezzük e sorokból, hogy itt a mester tanítványaival a nagy terv részleteiről, a megindítandó háború felszereléseiről és az ellenség hadieréjéről tanácskozik és felelősségének érzetében megismerteti velük az esetleges kudarcotvallás minden következményeit, anyagi és erkölcsi károsodásukat, még az emberek ítéletét is. Nem egyetemes érvényű tehát Jézusnak az a követelése, hogy aki az ő tanítványa akar lenni gyűlölje meg az ő atyját, anyját, feleségét, gyermekeit, testvéreit, sőt a saját életét is, hanem csak az ő *akkori* tanítványaitól az *akkori* cél megvalósítására tartotta szükségesnek, hogy legyenek elkészülve minden áldozatra s szenteljék magukat egészen a kitűzött cél megvalósítására, mert amint az evangélium folytatja, *jó a só, de ha megízetlenül, sem a földre, sem a trágyára nem alkalmas*. Egyetemes tartalmában tehát e nagy követelés aligha több, mint Jézus azon parancsolatja: „*szeressed azért az Urat, a te Istenedet teljes zívédből, teljes lelkedből és teljes elmédből és teljes erődből“* (Mk. 12. 30).

Lukács a fennebbi követelések után közvetlenül Jézusnak azon tanítását is közli, mely a 9. 23 szerint a kereszt felvevéséről vagy a 14. 27 szerint annak hordozásáról szólott s mely Márknál (8. 34)

és Máténál is (10. 38) megtalálható. E tanítás semmivel sem követel többet, mint az előtte levő vers rideg felfogása. Ugyanis a Jézus tudatában az ő keresztre feszítettése *előtt* a keresztnak semmi különösebb jelentése nem lehetett, mint az, amelyet más helyen *igának* vagy *járomnak*, *szoros kapúnak* és *keskeny útnak* mondott. Csak a Jézus megfeszítése *után* kaphatta a kereszt azt a különösebb jelentést, amelyet már az őskereszténység ahhoz hozzácsatolhatott s mely szerint Jézus minden tanítványának meg kell halnia az evangéliumért.

Lemondást tartalmazó tanításnak szokták tekinteni közönségesen Jézusnak azon mondásait is, amelyekben arról van szó, hogy miképen kell a tanítványoknak viselkedniök a mások gonoszságával és erőszakosságával szemben. Ezek az u. n. hegyibeszédnek nagyon fontos tanításai. Benne vannak a már idézett boldogságtanban Lukácsnál is, legszembeszökőbb alakjában azonban a Máté szerinti evangéliumban találjuk, melynek írója e tanítások összegét ezen állításban foglalja össze: „*én pedig azt mondom nektek: ne álljatok ellen a gonosznak*“ (5. 39). Ez azonban nem fejezi ki hiven a Jézus tanításának összegét e tárgyról. Ugyanis ez elvonás legfennebb a *passzív rezistenciát* tanítná, holott Jézus ennél többet mondott, mert ő épen aktivitást követel és azt tanította, hogy aki arcul üt jobb felől, fordítsd felé a másik arcodat is, aki el akarja venni a te alsó ruhádat, engedd oda a felsőt is és aki kényszerít egy mértföld útra, menj vele kettőre s így tovább. „*Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék és imádkoztatok azokért, akik háborgatnak és kergetnek titeket. Hogy legyetek a ti mennyei Atyátoknak fiai, aki felhozza az ő napját mind a gonoszokra mind a jókra stb. Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes*“ (Mt. 5. 39—48).

E tanítások egyetemes része nyilván csak az utolsó mondat tartalma. A többi a körülmények kényszerítő befolyása alatt egy gonosz és erőszakos társadalomban, a Jézus *akkori* tanítványainak magaviseletét szabályozza, amelyre a messiási várakozásoknak, az Isten országának közeli eljövetelében vetett hitnek volt legnagyobb része. Állandó és jövő boldogságát munkáló társadalomban e tanítások abszurditása nyilvánvaló, mert a társadalom megsemmisítését céloznák s a társadalmi béke és rend megszüntetését és az állati vadság diadalát eszközölnék. A gonosznak ártatlanná tévése Jézus szerint is igazságos és nemcsak az méltó az ítéletre, aki öl, hanem

az is, aki az ő atyjafiára haragszik, vagy arról becsmérlő módon nyilatkozik (Mt. 5. 22).

Lemondást tartalmazó tanításoknak tekintik végül Jézusnak azon mondásait, amelyekben némely magyarázatok szerint Jézus még a test megcsonkítását is megkívánja az ő evangéliuma érdekében. Ilyen tanítások azok, amelyek a Márk 9. 43. s következő verseiben vannak, de amelyek Máténál a hegyi beszédben is helyet találtak. Ezeket Jézus mondhatta két vagy több alkalommal is s így nem okvetlenül szükséges, hogy a két verziót ugyanazon tanításnak tekintsük. Lényegében azonban a két tanítás *azonos tartalmú* még akkor is, ha azok nem egy alkalommal és nem azonos okkötés és eszmetársulás mellett mondattak. Az okkötés és eszmetársítás Máténál sokkal természetesebbnek látszik, míg Márknál kevésbé érthető és csak nehezen található meg azon kívül, hogy már a 42. v.-ben is *megbotránkoztatásról* esik szó. A Máté előadása szerint Jézus a paráználkodásról beszélt, mikor e tanítást adta és azt állította, hogy aki asszonyra tekint gonosz kívánsággal, az már paráználkodik azzal az ő szívében. Jézus tehát nem a törvény külső megtartását kívánta, hanem azt, hogy a belső ember, a szív legyen tiszta a gonosz kívánságtól és ennek érdekében adta a következő tanításokat: *„Ha pedig a te jobb szemed megbotránkoztat téged, vágd ki azt és vedd el magadtól; mert jobb neked, hogy egy vesszen el a te tagjaid közül, semhogy egész tested a gyehennára vettessék. És ha a te jobb kezed botránkoztat meg téged, vágd le azt és vedd el magadtól; mert jobb neked, hogy egy vesszen el a te tagjaid közül, semhogy egész tested a gyehennára vettessék“* (Mt. 5. 29. 30). Márk ezenkívül még a lábat is épen így felveszi a tanításba, mely így csupa i.méllés. Az tisztán megítélhető, hogy e tanításban Jézus képes beszédet alkalmaz s a *szem és kéz a lélek* vagy *szív* helyett állanak mint konkrét nevek az absztrakt fogalom helyett, s a *gyehenna* is a lélek olthatatlan tüzét, a fegyelmet nem ismerő állatiasságot jelenti. Nem lehet tehát ezeket a tanításokat az öncsonkítás parancsainak tekinteni. Még betű szerinti értelmezésében is e tanítás azon feltételhez van kötve, hogy valaki nem tud uralkodni a szemén vagy kezén, mely esetben csakugyan jobb a Jézus által ajánlott eljárás, mint önként választott és végrehajtott fegyelmezés, mint a mieink és mások boldogságának és jogainak megsértése vagy épen a társadalom erőszakos büntető eljárása.

Az öncsonkításról szóló tanításokhoz szokták számítani azt is,

mely a Máté 19. 10. 12-ben van s melyben némely magyarázat szerint Jézus a nőtlenséget, sőt az öncastratiót is ajánlja. Azonban ő épen Isten rendelésének tekinti a házasság életét s azért idézi a farizeusoknak a Gen 1. 27 és 2. 24. szavait. Helyteleníti a zsidók gyakorlatát, kik tetszésük szerint váltak el feleségeiktől és nem engedi meg a feleség elbocsátását válólevél mellett sem, kivéve a paráznság esetét, mely a házassági kötelékeket már úgy is megsemmisítette. Ezt még tanítványai is súlyosnak ítélték s azt mondták: *ha így van a férfi dolga az asszonnyal, nem jó megházasodni.* Erre Jézus bámulatos tapintattal a kérdést kinek-kinek egyéni tetszésére bizta. Ő csak azt állítja, hogy *vannak eunuchok születésüknél fogva, vannak, akiket az emberek tettek azzá és vannak, akik magukat tettek eunuchokká a mennyeknek országáért.* Ha e tanítás valóban Jézustól származott, ami ellen csak az szól, hogy Mátén kívül egyik evangélista sem tud róla, úgy Jézus magát ez eunuchok harmadik osztályába sorozta, ki hívatása fontosságának érzetében önként lemondott a nemi életről, s családot nem alapított tán épen azon előleges meggyőződése okán, hogy neki meg kell halnia tanai miatt.

Így tehát a Jézus összes tanításaiban lemondást csak annyiban találunk, amennyiben ezt a kényszerítő körülmények szükségessé teszik. De az asketikus világnézet egész gondolkozásától távol van. Ő azt akarta, hogy e földön Isten legyen mindenben minden s a hamis Istenek, melyeket kortársai imádtak, tünjenek el e földről. Ő látta, hogy kortársainak nagyon nehéz az ezek imádatától megszabadulni s ezért az Istennek való tetszést, vagyis a menyországot minden egyéb fölé helyezi. Példát ő maga mutat s tanítványainak azt mondja, hogy *„valaki közületek búcsút nem vesz minden javaitól, nem lehet az én tanítványom“* (Lk. 14. 33). Jézus szerint *„ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is“* (Mt. 6. 21; Lk. 12. 34). Ezért mondja a gazdagnak, ki a törvényeket mind megtartotta ifjúságától fogva, hogy még egy fogyatkozása van, menjen és adja el minden vagyonát és kövesse őt, mire az elszomorodott. Jézus erre felsóhajtott: *Mily nehezen mennek be az Isten országába, akiknek gazdaságuk van!* (Mk. 10. 17—25). Ezért mondta annak, aki őt követni akarta, valahová megy, hogy neki nincs hová lehajtania az ő fejét (Lk. 9. 58) s annak aki előbb apját akarta eltemetni: *„hadd temessék el a halottak az ő halottaikat, te pedig elmenvén, hirdesd az Isten*

országát“* (ibid. 60. v.), s a másiknak, aki házanépétől akart búcsút venni, hogy „*valaki az eke szarvára veti kezét és hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára*“ (ibid. 62. v.) Amikor azonban a Jézus elvei megvalósulnak, amikor a Mamnon istensége megszűnik, amikor a sinhedristák, farizeusok és írástudók helyét az Isten fiai töltik be, amikor mindenki először az Istennek országát keresi s amikor mindenki úgy szereti felebarátját, mint önmagát: akkor a lemondásnak minden követelése megszűnik, a földi javaknak, a családi kötelekeknek, sőt a testi életnek is teljes élvezése krisztusi joggá és kötelességgé válik.

* Hogy az apa már meg lett volna halva, az nincs kifejezve a szövegben. Lehet, hogy csak öreg volt, de még nem is beteg. A halottak pedig, akik még temetni tudtak, csak az Isten országa számára voltak halottak, kik nem akarták bevenni a Jézus tanításait, míg a szóban levő fiú bevette, csak a családi kötelekektől nem tudott megválni.

Újabb irányok a pedagógiában.

Irta: Dr. Gál Kelemen.

(Folytatás.)

Herbart egyik tanítványa, Rein mondja — s nézetéhez mi is csatlakozunk, hogy miként minden filozófusnak Kanton, úgy minden pedagógusnak Herbarton át kell haladnia s a pedagógiai gondolkodás története éppen annyira nem ugorhatja ki és nem mellőzheti Herbart korszakos működését, mint a természeti tudományoké Newtonét, vagy a természetrajziaké Linnéét.

Herbarttal kezdjük tehát mi is az újabb pedagógiai irányok és törekvések ismertetését; de pedagógiai gondolatait a maguk teljesen összefüggő rendszerében fejtegetni felesleges volna. Hiszen sokkal ismertebbek azok az olvasó közönség előtt, hogysem most kelljen a figyelmet hosszabb időre ráirányítanom. Már említettem, hogy az állami tanterv és a hozzávaló utasítás egészen Herbart gondolatkörében mozog. A budapesti u. n. mintagimnázium kimondott célja éppen az, hogy a tanárjelölteket a Herbart pedagógiájába s az oktatás módszerébe bevezesse. Tanító- és tanítónőképző-intézetünk az oktatás módszertanát egészen az ő szellemében művelik. Herbart pedagógiai irodalmunkban is képviselve van.¹

Herbart pedagógiai rendszeréből csak azokat a részeket fogom vázlatosan előadni, amelyek a pedagógusok részéről ellenvéleményeket, kételyeket vagy bírálatot vontak magukra. Eddig erősebb

¹ Az érdeklődőt a következő munkákhoz utasítjuk: dr. Gockler Lajos: *La pédagogie de Herbart*. 1907. Waldapfel János: *A formális fokozatok elméletének története*. Magyar Paedagogia. 1892. évf. Krausz Sándor: *A Herbart—Ziller—Rein-féle didaktikai elmélet és gyakorlat*. Budapest. 1902. Málnai Mihály: *A formális fokok és a Steinthal-féle apperceptio elmélet*. Kármán-album. Budapest, 1897. Vágvölgyi Béla: *A tanítás fokozatainak elmélete és gyakorlata*. Budapest. 1905.